

*(Aşağıdaki rapor Doğa Araştırmaları Derneği ve
WWF Türkiye adına tarafımda hazırlanarak Çevre
ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat ve Çevre Kurulu'na sunulmuştur.)*

TABİAT VE ÇEVRE KURULU

GÖLLER-SULAK ALANLAR VE KORUNMALARI ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

15 Aralık 2020

Hazırlayan

Osman ERDEM

Doğa Araştırmaları Derneği

WWF Türkiye

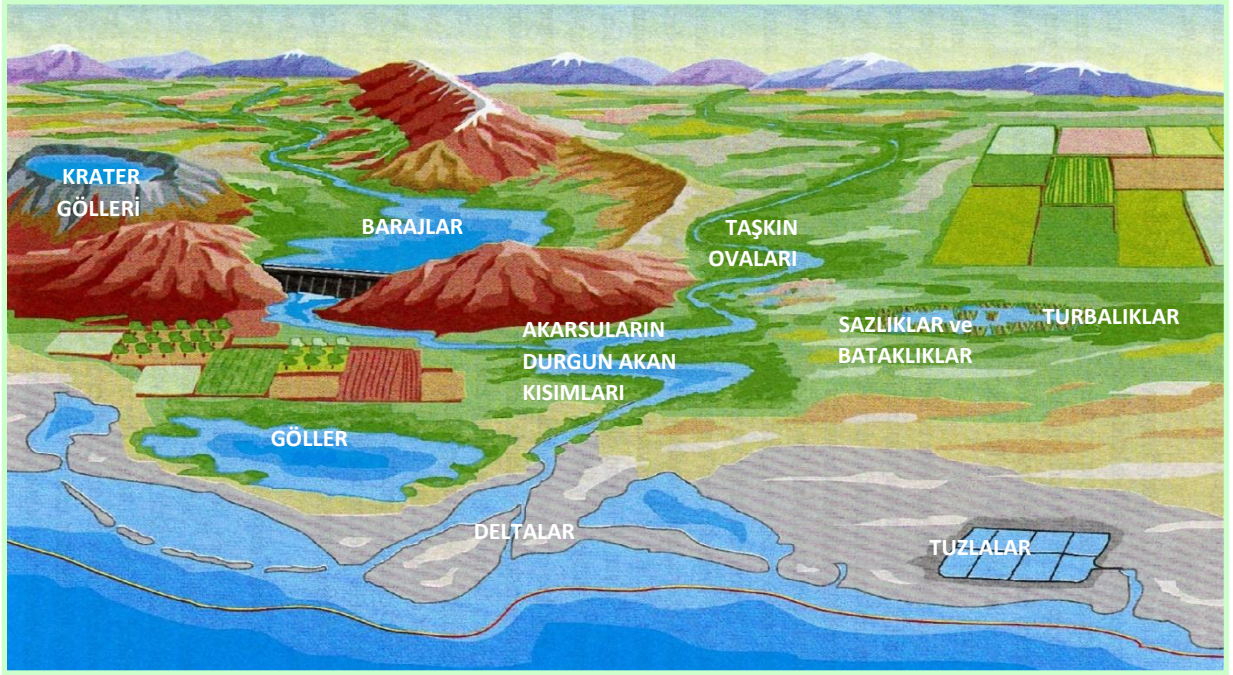
1. GENEL BİLGİLER

1.1. Sulak Alan Kavramı,

Sulak alan terimi genel olarak sürekli ya da yılın belirli dönemlerinde suyla kaplı olan çok geniş bir yelpazeye sahip yaşam ortamlarını kapsamaktadır. Sulak alanlar için çok sayıda tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlar içinde en kapsamlısı ve uluslararası düzeyde de kabul görmüş olanı Ramsar Sözleşmesinde yer alan tanımdır.

Ramsar Sözleşmesinde sulak alanlar, "**doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan bütün sular, bataklıklar, sulak çayırlar, sazlıklar ve turbalıklar**" olarak tanımlanmıştır

Bu tanım Çevre Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu, Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gibi pek çok yasal düzenleme ile mevzuatımızda yerini almıştır.

Şekil 1: Türkiye'deki sulak alan tipleri ("Türkiye'nin Kuş Cennetleri"; Erdem O. 1994, Çevre Bakanlığı)

1.2. Sulak Alanların Önemi

Sulak alanlar barındırdığı biyolojik çeşitliliğin yanı sıra, bulunduğu bölgenin ekolojik dengesinin korunmasında da üstün işlev ve katkıları söz konusudur. Bunlar, uzmanlar tarafından "**sulak alanların işlev ve değerleri**" ya da "**ekosistem hizmetleri**" olarak tanımlanmaktadır.

Sulak alanların ekosistem hizmetleri (işlev ve değerleri)

- Su yaşamın kaynağıdır. Su olmadan yeryüzünde hiçbir canlı varlığını sürdüremez. Sulak alanların kendileri birer su deposu olduğu gibi içme, kullanma ve sulama suyu olarak kullandığımız kaynakları ve yer altı sularını da beslerler.
- Sulak alanlar, yeraltı suyu beslenimi ve boşalımını kontrol ederek, taban suyunu dengeleyerek, taşkınları yok edici etkisini azaltarak, kıyılarda denizden karaya tuzlu su girişini önleyerek bulundukları bölgenin su rejimini düzenlerler.
- Sulak alanlar, bulundukları yörenin iklimini yumuşatırlar. Don riskini azaltır, nem oranını yükseltir ve tarımda verimi artırır.
- Sulak alanlar, tropikal ormanlarla birlikte yeryüzünün en fazla biyolojik üretim yapan ekosistemleridir.
- Başta balıklar ve su kuşları olmak üzere gerek ekolojik değeri gerekse ticari değeri yüksek, zengin bitki ve hayvan çeşitliliği ile birçok türün yaşamasına olanak sağlarlar. IUCN (uluslararası Doğayı Koruma Birliği)'e göre, bugüne kadar yalnızca tatlı su habitatlarından, balıklar, yumuşakçalar, sürüngenler, böcekler, bitkiler ve memeli türlerinin bulunduğu 126.000 civarında canlı türü tanımlanmıştır.
- Sulak alanlar küresel boyutta iklim değişikliğini kontrol eder. Dünyadaki karbonun %40'ı sulak alanlar tarafından depolanmaktadır. Özellikle turbalık ve ormanlık sulak alanlar karbon emicileri olarak çok büyük öneme sahiptir.
- Sulak alanlar, tortu ve zehirli maddeleri alıkoyarak; cıva, bakır, kalsiyum, kalay ve manganez, iyonlarını bünyelerinde depolayarak; organik maddeleri tüketerek ve ayrıştırarak zararsız hale getirirler.
- Sulak alanlar, güzel manzarası ve barındırdığı yaban hayatı ile kuş gözlem, fotoğraf çekme, balık tutma, avcılık, yürüyüş ve su sporları için ideal ortamlardır.
- Sulak alanlar, eğitim ve bilimsel amaçlı çalışmalara olanak sağlarlar.

Sulak alanlar çok yüksek bir ekonomik değere sahiptirler. Birleşmiş Milletler Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi raporunda, ekologların ve ekonomistlerin raporlarına dayanılarak yeryüzündeki sulak alanların ekonomik değerinin 15 trilyon Amerikan dolarının üzerinde olduğuna vurgu yapılmıştır.

1.3. Geçmişten Günümüze Sulak Alanlar

Tarihsel süreç incelendiğinde, ilk insan yerleşimlerinin deltalar, taşkın ovaları, göl ve akarsu kıyıları gibi sulak alanlar olarak tanımlanan yerlerde yoğunlaştığını görmekteyiz. Mısırlılar, Mezopotamyalılar, Çinliler, Hintliler, İnduslar, Aztekler gibi pek çok topluluk sulak alanlarla iç içe yaşamışlar, her yıl yenilenen verimli taşkın ovalarında tarım ve hayvancılık yapmışlar; sazından, balığa ve kuşuna sulak alanların sağladığı olanaklarla büyük medeniyetler kurmuşlardır. Ta ki 1890'lı yıllarda yüzyıllardır milyonlarca insanın ölümüne yol açan sıtmanın kaynağının sivrisinek olduğunu öğrenene kadar. O tarihten itibaren insanların sulak alanlara bakışı değişmiş, sıtmayı önlemenin tek ve kesin çözümünün bataklıkları kurutmak olduğu varsayılmıştır. Toplumda bu anlayış o kadar benimsenmiştir ki, büyük ve karmaşık problemlere köklü ve kesin çözümleri önerirken “sivrisineği öldürmek yetmez, bataklığı kurutmak gerek”

deyimi en yaygın kullanılır deyimlerden biri olarak kültürümüzdeki yerini almıştır. Önceleri sadece sıtma hastalığını önlemek için başlayan kurutma çalışmaları, gelişen teknoloji ile birlikte yeni tarım alanları elde etme amacına yönelmiş, sazlık ve bataklıkların yanı sıra taşkın ovalarını ve gölleri de kapsayarak artarak devam etmiştir. Halen sulak alanlar yeryüzünde en hızlı kaybın yaşandığı ekosistemlerdir.

Ramsar sekretaryasının 2018 yılında yayımladığı “Global Wetland Outlook” verilerine göre yapılaşma, kirlilik, kurutma, aşırı kullanım gibi çeşitli sorunlar nedeniyle son 300 yılda, dünyadaki sulak alanların %87’si, 1970’ten bu yana ise %35’i yok olmuştur. Ülkemizde de 1960’lardan bu yana, sulak alanların yarısı ekosistem özelliklerini kaybetmiştir. 2020 Yaşayan Gezegen Raporu’na göre, 1970-2016 yılları arasında omurgalı canlı popülasyonlarında yaşanan en büyük azalma %84 ile sulak alana bağımlı türlerde meydana gelmiştir. Bunların yaklaşık %25’i şu an yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Küresel iklim değişikliği ve istilacı türler de yok olma sürecini daha da tetiklemektedir.

2. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER VE DİREKTİFLER

Sulak alanların korunmasına atıfta bulunan çok sayıda uluslararası sözleşme ve direktif bulunmaktadır.

1. Sulak Alanların Korunması (Ramsar) Sözleşmesi: Doğrudan sulak alanların korunması ve yönetimi konularında uluslararası iş birliğini öngören sözleşmedir. Bu başlık altında aşağıda daha ayrıntılı bilgi verilmektedir.
2. Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması (Bern) Sözleşmesi
3. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
4. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi
5. Avrupa Birliği Habitat ve Kuş direktifleri de sulak alanların korunması ile ilgili pek çok hükmü içeren direktiflerdir.

Ramsar Sözleşmesi: Sulak alan kaybının dramatik sonuçlarının gözlenmeye başlanmasıyla birlikte 1960’lı yıllardan itibaren pek çok ülkede sulak alanların korunması için bir dizi koruma önlemleri alınarak, ekolojik, sosyal ve ekonomik analizlere dayanan koruma programları geliştirilmiştir.

Ülkelerdeki bu gelişmelere paralel olarak, uluslararası düzeyde de çalışmalar başlatılmış, pek çok hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi 1971 yılında İran’ın Ramsar kentinde imzaya açılan ve kısaca Ramsar Sözleşmesi olarak, imzaya açıldığı kentin adıyla anılan **Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi**’dir. Takip eden yıllarda sulak alanların yukarıda belirtilen ekosistem hizmetleri de değerlendirilerek daha kapsayıcı olması için “Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi” olarak anılmaya başlamıştır.

Özetle ifade etmek gerekirse Sözleşmeye taraf ülkeler;

- Ulusal sulak alan envanterini hazırlamayı ve uluslararası öneme sahip sulak alanlar listesine girecek sulak alanlarını belirlemeyi, bunların korunmasını ve akılcı kullanımını sağlamayı, listeye dahil olan herhangi bir sulak alanın ekolojik karakterini olacak değişimleri "Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği"ne rapor etmeyi,
- Sözleşme listesine dahil olsun veya olmasın sulak alanlar dahilinde doğal rezervler yaratmayı ve bunların korunması için yeterli önlemler almayı, iyi yönetimle uygun sulak alanlarda su kuşları nüfusunu artırmayı,
- Araştırmayı ve bilgi alışverişini teşvik etmeyi, sulak alan araştırmaları, yönetimi ve korunması konusunda bilgili personel yetiştirmeyi,
- Sulak alanın birden fazla Akit Tarafın topraklarına yayılması veya bir su sisteminin Akit Taraflarca paylaşılr durumda olması durumunda sözleşmenin uygulanmasında birbirlerine danışmak, sulak alanın korunmasında iş birliği yapmak için çaba göstermeyi,

Kabul ve taahhüt etmişlerdir.

Sözleşmeye 01 Ekim 2020 tarihi itibarıyla 171 ülke taraf olmuş ve toplam alanı 254.342.085 ha olan uluslararası öneme sahip 2.406 sulak alan Sözleşme listesine dahil ettirilmiştir.

İngiltere, 175 adet sulak alanla yalnız Avrupa'da değil tüm dünyada Ramsar Sözleşmesi listesinde en fazla sulak alanı olan ülkedir. Fransa ise 3.742.034 ha toplam alanıyla Avrupa'da yüzey alanı olarak en fazla sulak alanı listeye dâhil ettirmiştir.

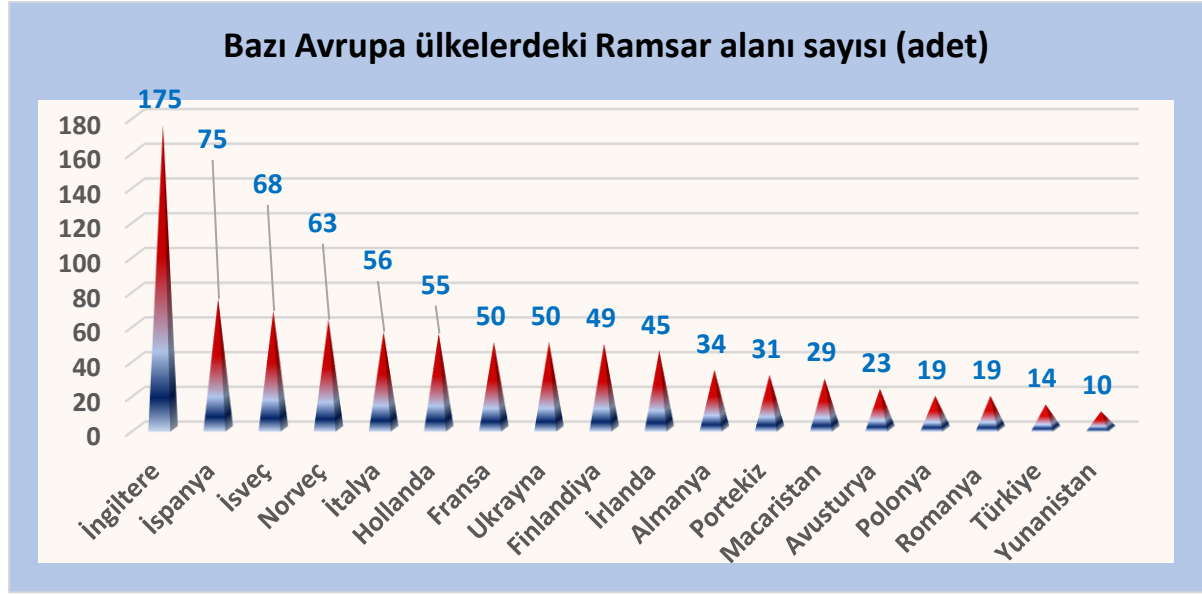
Ramsar Sözleşmesi 30 Aralık 1993 tarihinde TBMM'de görüşülerek kabul edilmiş, 94/5434 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 17.05.1994 tarihi ve 21937 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye 01 Ekim 2020 tarihi itibarıyla toplam alanı 184.487 ha olan uluslararası öneme sahip 14 sulak alan Sözleşme listesine dahil ettirmiştir.

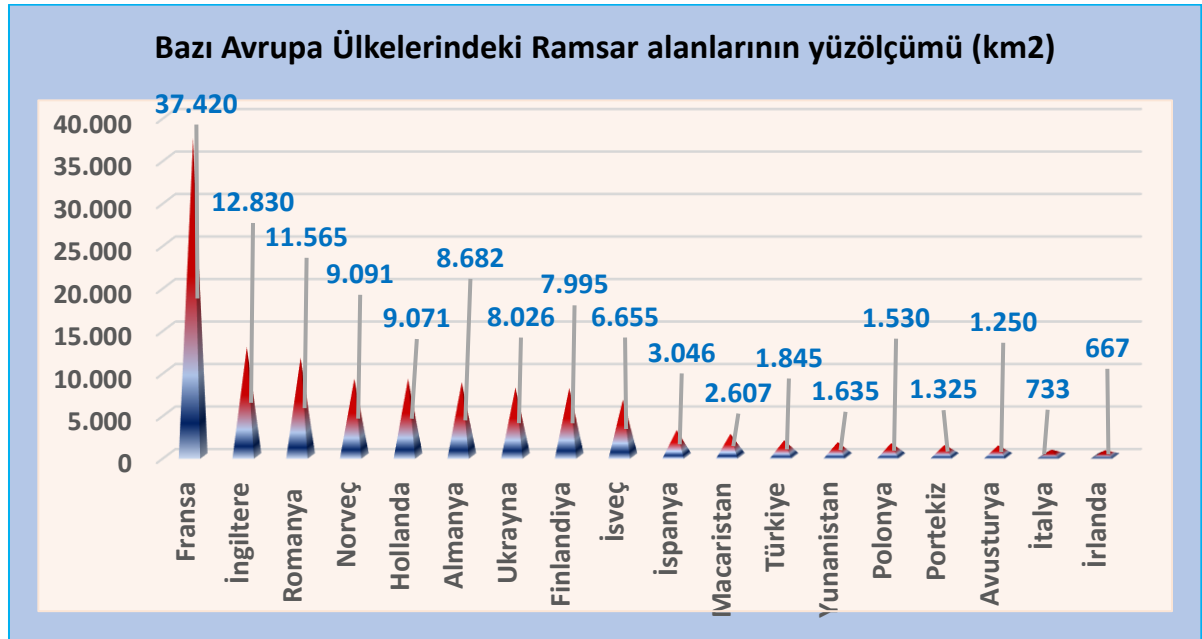
Türkiye hem özel coğrafi konumu ve ölçeği hem de sulak alan çeşitliliği ve özellikle göçmen kuş türleri açısından, içinde bulunduğu coğrafyanın en önemli ülkelerindendir. Bu nedenle daha fazla Ramsar alanına sahip olmayı hak etmektedir.

Aşağıdaki grafiklerde bazı Avrupa ülkelerindeki Ramsar alanı sayısı ve yüzölçümleri verilmektedir.

Tablo 1: Bazı Avrupa Ülkelerindeki Ramsar Alanı Sayısı

Tablo 2 Bazı Avrupa Ülkelerindeki Ramsar Alanlarının Yüzölçümü

3. TÜRKİYE' SULAK ALANLARIN DURUMU

Türkiye biyolojik çeşitlilik bakımından Avrupa ve Ortadoğu'nun en zengin sulak alanlarına sahiptir. Coğrafi konumu, deniz seviyesinden 5.000 metreyi aşan yükseklik farklılıkları ve bu özelliklerinden dolayı ortaya çıkan iklim çeşitliliği, sulak alanlarının sahip olduğu habitat ve tür çeşitliliği bakımından Türkiye'yi bulunduğu coğrafyanın en önemli ülkelerinden biri yapmıştır. Batı Palearktık Bölge'deki 4 ana kuş göç yolundan 2'sinin Türkiye üzerinden geçmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki sulak alanlar pek çok kuş türünün varlığını devam ettirebilmesi bakımından herhangi bir ülkedekinden daha fazla önem taşımaktadır.

Türkiye’de Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ulusal Sulak Alan Envanteri Yönetim Bilgi Sistemine kayıtlı büyüklüğü 8 hektarın üzerinde toplam alanı 1.102.316,64 hektarı bulan 305 sulak alan bulunmaktadır (<https://saybis.tarimorman.gov.tr/>). Bu alanlardan 14’ü Ramsar Sözleşmesi Listesine dahil edilmiştir. Ramsar Sözleşmesi ölçütlerine göre Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce yapılan değerlendirmede 64 sulak alan ulusal öneme sahip sulak alan ve 10 sulak alan ise mahalli öneme sahip sulak alan olarak belirlenmiştir. 219 sulak alanda henüz değerlendirme yapılmamıştır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü veri tabanı ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün veri tabanı (<http://tvksays.csb.gov.tr/citizen>) üzerinden yapılan değerlendirmede 307 sulak alandan 123 sulak alanda bir veya birden fazla koruma statüsü bulunmaktadır. Koruma altındaki sulak alanların toplam alanı 1.003.080 hektardır. Koruma altında olmayan alanlar genellikle çok küçük alanlar olduğu için sayıları 184 olmasına karşın kapladıkları toplam alan miktarı 99.532 hektardır.

Türkiye’deki koruma statülerine göre sulak alanların toplam alanları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Koruma statülerine göre sulak alanlar

Koruma statüsü	Adet	Toplam alanı (ha)
Ramsar Alanları	14	148.968,87
Tabiatı Koruma Alanı	3	14.910,87
Milli Park	10	144.075,14
Tabiat Parkı	16	24.659,52
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15	72.774,00
Özel Çevre Koruma Alanı	8	267.969,36
Doğal Sit	95	983.774,37

Toplam alanı 476.518,10 hektar tutan 37 sulak alanda birden fazla koruma statüsü bulunmaktadır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü sulak alan veri tabanı (<https://saybis.tarimorman.gov.tr/>) Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün sit alanlarıyla ilgili veri tabanı (<http://tvksays.csb.gov.tr/citizen>) ve birçok kaynaktan yararlanılarak hazırlanan Türkiye’deki 8 hektardan daha büyük doğal sulak alanları ve bunlardan koruma altına alınanların koruma statülerini gösteren tablolar Ek-1’de verilmektedir.

4. SULAK ALANLARLA İLGİLİ ULUSAL MEVZUAT

Sulak alanlarla ilgili ulusal mevzuatımızda pek çok düzenleme bulunmaktadır. Bu başlık altında 2872 sayılı Çevre Kanunu, 4195 sayılı Kara Avcılığı Kanunu,

2872 sayılı Çevre Kanunu

Çevre Kanunun Tanımları kapsayan 1. Maddesinde “sulak alan” tanımı yer almaktadır.

Bu tanımda sulak alan: “Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı,

tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerleri,” şeklinde tanımlanmıştır.

Kaynağını Ramsar Sözleşmesinden alan bu tanım, Kara Avcılığı Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinde aynı şekilde yer almaktadır.

Dolaylı da olsa Çevre Kanunun pek çok maddesinde sulak alan terimi geçmese de ilgili çok sayıda hüküm bulunmaktadır.

Çevre Kanunu’nda doğrudan sulak alanlarla ilgili hükümler, 9. Maddenin aşağıda belirtilen “e” bendinde yer almaktadır.

e) Sulak alanların doğal yapılarının ve ekolojik dengelerinin korunması esastır. Sulak alanların doldurulması ve kurutulması yolu ile arazi kazanılamaz. Bu hükme aykırı olarak arazi kazanılması halinde söz konusu alan faaliyet sahibince eski haline getirilir.

Sulak alanların korunması ve yönetimine ilişkin usûl ve esaslar ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Tarım ve Orman Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Madde 20: Bu madde ile idarî nitelikteki cezalar düzenlenmektedir. Maddenin aşağıdaki “k” bendinde sulak alanlarla ilgili cezalar yer almaktadır.

k) Bu Kanunun 9 uncu maddesinin(e) bendinin ikinci paragrafı uyarınca sulak alanlar için yönetmelikle belirlenen koruma ve kullanım usûl ve esaslarına aykırıdavrananlara 20.000 Türk Lirası (73.747 TL), € bendinin birinci paragrafına aykırı davrananlara 100.000 Türk Lirası (368.789 TL) idarî para cezası verilir.

Çevre Kanunu kapsamında çıkarılan başta” Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği” olmak üzere sulak alanlarla ilişkili pek çok yönetmelik bulunmaktadır.

4195 sayılı Kara Avcılığı Kanunu

Kanunun 4. maddesinin 4. paragrafında “Av ve yaban hayvanlarının beslenmesine, barınmasına, üremesine ve korunmasına imkân veren doğal yaşama ortamları zehirlenemez, sulak alanlar kirletilemez, kurutulamaz ve bunların doğal yapıları değiştirilemez.” hükmü yer almaktadır.

Kanunun “yasaklara uymama” ile ilgili hükümleri düzenleyen 21. maddesinin 2 inci paragrafı ile “4. maddenin dördüncü fıkrası gereğince av ve yaban hayvanlarının beslendikleri ve barındıkları ortamı zehirleyenler, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, faillerin avcılık belgesi iptal edilir ve kendilerine bir daha belge verilmez.” hükmü getirilmiştir.

Su Ürünleri Kanunu

Su Ürünleri Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan Su Ürünleri Yönetmeliği, su ürünlerinin korunması, istihali ve kontrolüne dair hususları ihtiva etmekle birlikte su ürünleri istihsal sahası olarak sulak alanların korunmasına ilişkin hükümleri de içermektedir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin **Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görevlerini düzenleyen 3. Bölümü** (97 ve 109 maddeler) ile **Tarım ve Orman Bakanlığının görevlerini düzenleyen 14. Bölümünde** (410, 420 ve 421. maddeler) iki bakanlığın sulak alanlarla ilgili yetki ve sorumluluklarını tanımlanmaktadır.

2863 Sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile ilan edilen Doğal Sit Alanları, 2873 sayılı “Milli Parklar Kanunu ile ilan edilen koruma alanları, 383 sayılı KHK ile ilan edilen “Özel Çevre Koruma Alanları” sulak alanlardaki koruma çalışmalarına destek veren diğer kanunlardır.

Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği

Yönetmelik, Türkiye’nin karasal sınırları ve kıta sahanlığı dâhilinde yer alan sulak alanların korunması, yönetimi ve geliştirilmesi ile bu konuda görevli kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyon esaslarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönetmeliğin dayanağını, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu’nun 4. maddesi, 3958 sayılı Kanunla kabul edilen “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme hükümleri” ile 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 410 uncu ve 420. maddeleri oluşturmaktadır.

Yönetmelik, sulak alanlar ve sulak alanlarla ilişkili habitatların korunması ve akılcı kullanımı, sulak alanların yönetimi ile Ulusal ve Mahalli Sulak Alan Komisyonlarının oluşturulmasını ve bu komisyonların çalışma usul ve esaslarını kapsamaktadır.

Ülkemizdeki tüm sulak alanlar bu yönetmelik hükümlerine tabi olup bu alanlarda yapılacak her türlü uygulamanın yönetmeliğe uygun olması gerekmektedir.

SORUNLAR

1. Kurutma

Türkiye’deki sulak alanlarla ilgili son yüzyıldaki temel problem Sulak alanların kurutulması olmuştur. Tüm Akdeniz ülkelerinde olduğu üzere ülkemizde de sıtma hastalığını önleme amacıyla başlayan sulak alan kurutma çalışmaları 1970’li yılları takiben tarım arazisi kazanma amacına yönelmiş, ülkemizin sulak alanlarının yarısından fazlası bu dönemde kurutulmuştur.

Sulak alanların kurutulmasına dayanak oluşturan 5516 Sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun Ramsar Sözleşmesi ile çeliştiği ve uygulama imkânı kalmadığı için 2007 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. *Ancak ülkemizdeki sulak alan kayıpları halen devam etmektedir. Bunun başlıca iki nedeni; i) Sulak alanı besleyen akarsuların ve diğer yüzey sularının barajlarda tutulması ya da yönlerinin değiştirilmesi, ii) Yeraltı sularının aşırı kullanımıdır.*

2002 yılında çıkarılan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğinin 8. Maddesi ile “*Sulak alanların ekolojik karakterini ve fonksiyonlarını olumsuz yönde etkileyecek ölçüde yerüstü*

ve yeraltı suyu alınamaz, sistemi besleyen akarsular ile diğer yüzey suların yönleri izinsiz değiştirilemez veya sistemde su depolanamaz.” hükmü getirilmiştir. Ancak yönetmeliğin bu hükmü su planlamacıları tarafından uygulamada hemen hiç dikkate alınmamıştır. Sulak alanlar bakımından ülkemizin en zengin bölgesi olan Göller Bölgesi ve Orta Anadolu’da sulak alanların hemen tamamına yakını ya kurumuş ya da ekolojik fonksiyonlarını büyük ölçüde kaybetmiştir.

Ek-2’de Göller Bölgesi ve Orta Anadolu’da kurumuş ya da ekolojik fonksiyonlarını büyük ölçüde kaybetmiş sulak alanlardan görüntüler verilmiştir. Tablonun incelenmesinden görüleceği üzere ulusal veya uluslararası mevzuatla koruma altına alınması alanın korunmasında etkili olamamıştır. Örneğin Seyfe Gölü Türkiye’deki en sıkı koruma statüleri olan 1. Derece Doğal Sit (1989 yılı) ve Tabiatı Koruma Alanı (1990 yılı) ilan edilmiş, 1994 yılında ise Ramsar Sözleşmesi Listesine dahil edilerek alanın doğal yapısının ve ekolojik karakterinin korunacağı taahhüt edilmiştir. Buna rağmen gerekli tedbirler alınamadığı için son 15 yıldır alan tamamen kurumuştur. Ek-2’de ulusal veya uluslararası mevzuatla koruma altına alınmasına rağmen kaybedilen pek çok alan görülmektedir.

2. Su kirliliği

Sulak alanlar için diğer bir problem evsel, endüstriyel ve tarım kaynaklı kirlenmelerdir. Sulak alan ekosistemleri bulundukları havzanın en çukur yerinde veya en alt noktasında oluşmuşlardır. Bu yüzden havzadaki tarım alanlarından drenaj suları ile yıkanan kimyevi gübre ve zirai ilaç kalıntıları, yerleşim alanları ve sanayi tesisleri atık sularının hemen tamamı nihayetinde sulak alanlara ulaşmaktadır. Ülkemizin en büyük tatlı su gölleri olan Beyşehir ve Eğirdir gölleri de dahil olmak üzere bütün deltalarımızdaki (Meriç, B. Menderes, Gediz, Kızılırmak, Yeşilırmak, Göksu, Seyhan ve Ceyhan Deltaları) sulak alanlar yoğun kirlilik tehdidi altındadır.

3. Habitat Tahribi

Sulak alanlardan ve bunları besleyen akarsu yataklarından kum ve çakıl alınması, turba çıkarılması, kontrolsüz saz kesimi ve saz yakılması, aşırı otlatma, geçmiş yıllardaki kadar olmasa da altyapı ve turizm yatırımları vb. nedenlerle habitat bozulmaları ve kayıpları devam etmektedir.

4. Yabancı ve istilacı türlerin sulak alanlara veya besleyen akarsulara bırakılması

Son 50 yılda ülkemizdeki balıkçılar ve balıkçılıktan sorumlu kurumlar tarafından pek çok sulak alana, yabancı veya istilacı balık türleri atılmıştır. Örneğin, balık verimliliğini artırmak amacıyla Eğirdir Gölü’ne 1955 yılında Avusturya’dan ithal edilen ve tipik bir yırtıcı balık türü olan 10-15 cm boyunda 10.000 adet genç sudak balığı aşılanmıştır. ***Sudak balığı kısa bir süre sonra gölde bulunan 11 balık türünden sadece az miktarda sazan ve eğrez balığı kalmış, diğer türlerin tamamına yakını tükenmiştir.***

Aşağıdaki grafikte de görüldüğü üzere 1950’li yıllarda 750-800 ton olan balık üretimi sudak balığının göle atılmasıyla hızla azalmış 1990’lı yılların başında 40-50 tona kadar düşmüştür. Günümüzde avlanan balık miktarı daha da azalmıştır.

1990’lı yılların başında ise Göl’e bu sefer yine başka bir istilacı bir tür olan ve halk arasında İsrail sazanı olarak adlandırılan gümüşü havuz balığı (*Carassius gibelio*) aşılانmıştır. Çok hızlı bir şekilde artış gösteren tür, on yıl içinde gölde en baskın haline gelmiştir.

Son 15-20 yılda İsrail sazanın ülkemizde atılmadığı sulak alan kalmamıştır. Ülkemizin en önemli gölleri olan Beyşehir, Eğirdir, İznik, Uluabat ve Manyas’da İsrail sazanının oranı yüzde 85'lere ulaşmıştır. Bu göllerdeki yerel türler tükenmekle karşı karşıya kalmıştır.

5. Yönetime İlişkin Sorunlar:

Yukarıda belirtilen sorunların pek çoğunun önlenememesinin temelinde yönetime ilişkin sorunlar yatmaktadır. Bu sorunları şöyle sıralayabiliriz.

- Hala karar vericiler ve planlamacılar da dahil olmak üzere kamuoyu tarafından sulak alanların öneminin yeterince anlaşılmaması.
- Su ve arazi kullanım planlamalarında sulak alanların korunması ve akılcı kullanımı ilkelerinin dikkate alınmaması.
- İlgili kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir iletişim, iş birliği ve eş güdümün sağlanamaması.
- Alanların yerinden yönetimini sağlayacak, aynı zamanda alanların ekolojik karakterindeki değişimleri sürekli ve düzenli olarak izleyecek ve gerekli tedbirleri zamanında alabilecek bir idari mekanizmaların bulunmayışı.
- Sulak alanların korunmasından ve yönetiminden sorumlu kurumların altyapı, insan ve mali kaynaklar yönünden yeterli olmayışı, Olarak sıralanabilir.

ÖNERİLER

25 yıldaki yasal düzenlemelere ve diğer kazanımlara rağmen Türkiye’deki sulak alanlar hala büyük tehlikelerle karşı karşıyadır ve yukarıda da belirtildiği üzere hala sulak alan kayıpları devam etmektedir. Sulak alan kayıplarının önlenmesi ve iyi yönetimle geliştirilmesi için aşağıda belirtilen önlemlerin mutlaka uygulanması gerekmektedir.

- 1- Sektörel politikaların (özellikle su ve arazi kullanım politikalarının) Ramsar Sözleşmesince öngörülen “akılcı kullanım” kavramı ile uyumlu hale getirilmeli, su planlamaları yapılırken sulak alanların varlığı ve korunmaları mutlaka dikkate alınmalıdır.
- 2- İvedi olarak suyun tasarruflu ve sürdürülebilir kullanımına olanak sağlayacak bir su kanunu çıkarılmalıdır.
- 3- Orta Anadolu’da ve Göller Bölgesi öncelikli olmak üzere suyun daha kıt olduğu bölgelerde ürün deseni mutlaka değiştirilmeli, daha az su tüketen bitkilerin ekimi sağlanmalıdır. Sulama suyunda tasarrufu sağlayacak damlama sulama yöntemleri teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- 4- 30 Ocak 2002 tarihli Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konan Sulak Alanların

Korunması Yönetmeliği ve bu kapsamda hazırlanan yönetim planları mutlaka uygulanmalıdır.

5- Yine, Türkiye’deki sulak alanların korunması, geliştirilmesi ve akılcı kullanımının sağlanmasında önemli araçlardan biri olan ve Ulusal Sulak Alan Komisyonu tarafından da kabul edilen Ulusal Sulak Alan Stratejisi’nde öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için ilgili tüm kurum ve kuruluşlar sorumlulukları dahilinde harekete geçirilmelidir.

6- Sulak alanların korunmasından ve yönetiminden sorumlu kurumlar altyapı, insan ve mali kaynaklar yönünden güçlendirilmelidir.

7- Yasaların gerektirdiği tedbirlerin uygulanması için daha etkili denetim mekanizmaları geliştirilmelidir.

8- Geçmişte kurtulan ya da çeşitli nedenlerle ekolojik karakteri bozulmuş sulak alanların rehabilitasyonu ve restorasyonu için eylem programları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

9- Doğa koruma alanlarında başarıya ulaşmış hemen bütün ülkelerde olduğu üzere ülkemizde de alandan yönetim için uygun altyapı ve mekanizmalar oluşturulmalı ve bütün koruma alanlarında alandan yönetime geçilmelidir.

2023 hedefleri kapsamında uygun koruma statüsü ile koruma altına alınması önerilen sulak alanlar

	ADI	STATÜ	İL	ALAN TİPİ	ALANI (ha)
1	Aktaş Gölü	Ulusal	Ardahan	Karasal	1.279,00
2	Gökgöl-Işıklı Gölleri	Ulusal	Denizli	Karasal	7.028,00
3	Göhlisar Gölü	Ulusal	Burdur	Karasal	447,00
4	Bendimahi Deltası	Ulusal	Van	Karasal	227,00
5	Gönen Çayı Deltası	Ulusal	Balıkesir	Karasal	310,49
6	Yeniçağa Gölü	Ulusal	Bolu	Karasal	619,00
7	Lâdik Gölü	Ulusal	Samsun	Karasal	1.215,00
8	Tödürge Gölü	Ulusal	Sivas	Karasal	766,00
9	Ulaş Gölleri	Ulusal	Sivas	Karasal	601,00
10	Sarısu Ovası Sulak Alanları	Ulusal	Ağrı	Karasal	1.647,00
11	Çalı Gölü	Ulusal	Kars	Karasal	29,00
12	Çelebibağ Sazlıkları	Ulusal	Van	Karasal	798,74
13	İron Sazlıkları	Ulusal	Muş	Karasal	3.039,43
14	Erzurum Bataklıkları	Mahalli	Erzurum	Karasal	2.044,00
15	Güllük Deltası Sulak Alanı	Diğer	Muğla	Karasal	1.070,73
16	Tutak Gölü	Diğer	Iğdır	Karasal	457,01
17	Tuzla Gölü	Diğer	Edirne	Denizel/Kıyısız	359,23
18	Çimenyenice gölü	Diğer	Sivas	Karasal	74,44
19	Karayün gölü	Diğer	Sivas	Karasal	48,00
20	Kurugöl	Diğer	Sivas	Karasal	170,00
21	Bakırçay Deltası	Diğer	İzmir	Denizel/Kıyısız	400,17

Beyşehir ve Eğirdir gölleri ülkemizin en önemli tatlı su gölleridir. Her ikisi de kirlilik, yanlış ve aşırı kullanım nedeniyle büyük tehdit altındadır.

Uluabat Gölü tatlı su kaynağı olmasının yanı sıra yaban hayatı yönünden de ülkemizin en önemli sulak alanlarından biridir.

Etkin koruma ve yönetim sağlayabilmek için bu üç alan öncelikli olmak üzere ülkemizin uluslararası öneme sahip sulak alanlarından daha fazlası Özel Çevre Koruma Alanı ilan edilmelidir